

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра кримінального процесу, криміналістики та експертології,
факультет № 6**

Текст лекції

з навчальної дисципліни
**«Особливості розслідування окремих видів кримінальних
правопорушень»**

вибірковий компонент освітньо-професійної програми
другого магістерського рівня

262 Правоохоронна діяльність

за темою: **« Розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним
обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх
аналогів та прекурсорів»**

Харків - 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол № 11 від 21 грудня 2023р.

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол № 12 від 20 грудня
2023р.

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол № 11 від 20 грудня 2023р.

Розглянуто на засіданні кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології факультету протокол від 04.12.2023 року № 12.

Розробник:

Професор кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології, факультету № 6, доктор юридичних наук, професор Корж В. П.

Рецензенти:

1. Професор кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор Храмцов О. М.
2. Професор кафедри криміналістики та судової експертизи факультету № 1 ХНУВС, доктор юридичних наук, професор Юхно О. О.

План лекції

1. Криміналістична класифікація злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів.
2. Криміналістична характеристика злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, її структурі елементи.
3. Процесуальні особливості початкового етапу розслідування. Обставини, що підлягають встановленню.
4. Типові слідчі ситуації та основні напрямки розслідування, типові версії, планування розслідування.
5. Тактика окремих слідчих(розшукових) дій і негласних слідчих(розшукових) дій.
6. Використання спеціальних знань в розслідуванні.

Література

1. Алексеев О. О. Розслідування окремих видів злочинів. [текст] : навч. посіб. К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 278 с.
2. Гора І.В. Використання спеціальних знань адвокатом: наук. практ. посібник. Київ : 2013. 62с.
3. Корж В.П. Розслідування окремих видів злочинів-навчально-методичний посібник-Х.: хну імені В.Н.Каразіна, 2012.-508с. (серія «Бібліотека криміналіста»)
4. Корж В.П. Огляд місця події: процесуальні підстави, криміналістичні рекомендації, тактичні правила – 2-е видання . Науко-практичний посібник для слідчих, прокурорів, поліцейських патрульної та кримінальної поліції. Харків: 2019 224 с. (серія» Бібліотека криміналіста»).
5. Корж В.П. Огляд місця події: процесуальні підстави, особливості тактики, криміналістичні рекомендації: наук.-практ. Посіб. Для слідчих, прокурорів, поліцейських Харків: Золоті сторінки, 2017.-216 с . (серія» Бібліотека криміналіста»).
6. Корж В.П. Деякі дискусійні питання щодо сучасного розвитку науки криміналістики. Криміналістика і судова експертиза: міжвід .наук. зб. К.: 2018. вип.63. ч.1. 27-36с.
7. Негласні слідчі (розшукові) дії та використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні [навчально-практичний посібник]. С. С. Кудінов, Р. М. Шехавцов, О. М. Дроздов, С. О. Гриненко. Х. : 2013. 344с.
8. Макаренко Є.І., Тertiшник В.М. Розшук і затримання осіб, підозрюваних у наркобізнесі. Навчальний посібник. Д.: 2013. 124 с.
9. Олішевський О. В. Організація розслідування злочинів в органах внутрішніх справ [криміналістичний аспект] : [моногр.] / Харків : 2011. 206 с.
10. Шевчук В. М. Тактичні операції у криміналістиці: теоретичні засади формування та практика реалізації : монографія . Х. : 2013. 440 с.

Текст лекції

Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів – це протиправні дії з наркотиками, пов'язані з процесами від їх виготовлення до реалізації споживачу.

Криміналістична класифікація злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотиків:

1. злочини, пов'язані з незаконним одержанням і збутом наркотиків, передбачено статтями 305, 307, 309, 310, 311 КК України
2. злочини, що безпосередньо створюють умови для розповсюдження наркотиків, передбачено статтями 314, 315, 316, 317 КК України
3. злочини, пов'язані з викраденням, привласненням, вимаганням наркотиків або обладнанням для їх виготовлення, або заволодінням ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем, передбачено статтями 308, 312, 313 КК України
4. злочини, які сприяють незаконному обігу наркотиків, передбачено статтями 318, 319, 320 КК України
5. злочини пов'язані з легалізацією доходів, здобутих від незаконного обігу наркотиків (стаття 306 КК України)

Предметом злочинного посягання у справах про злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотиків є:

- наркотичні засоби – речовини природного чи синтетичного походження: препарати, рослини, що становлять небезпеку здоров'ю людини у разі зловживання ними
- психотропні речовини – речовини природного чи синтетичного походження: препарати, природні матеріали, здатні викликати стан залежності та справляти депресивний або стимуляційний вплив і становити

небезпеку здоров'ю людини у разі зловживання ними

- прекурсори – речовини та їх солі, що використовуються у виробництві, виготовленні наркотичних засобів і психотропних речовин
- аналоги наркотичних засобів і психотропних речовин – речовини природного чи синтетичного походження, хімічна структура і властивості яких подібні до хімічної структури і властивостей наркотичних засобів і психотропних речовин, обіг яких заборонений в Україні
- документи, що дають право на отримання наркотичних засобів чи психотропних речовин або прекурсорів, призначених для вироблення або виготовлення цих засобів чи речовин
- рецепти на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин
- грошові кошти, здобуті від незаконного обігу наркотиків
- об'єкти, майно, придбані на кошти, що були здобуті від незаконного обігу наркотиків
- обладнання для виробництва чи інших потреб, придбане на кошти, що були здобуті від незаконного обігу наркотиків.

Типові сліди незаконного обігу наркотичних засобів. Знання слідчим (прокурором) такого елементу криміналістичної характеристики як *типові сліди незаконного обігу наркотичних засобів*, психотропних речовин, прекурсорів або їх аналогів сприятимуть оперативному їх виявленню. Насамперед це:

1. *Сліди, що вказують на виробництво наркотиків:* обладнання, пакувальні матеріали, пробірки, вихідна сировина, бинти, скляні трубки з реактивами, залишки речовини, первинні та вторинні прекурсори, що не відповідають кінцевому продукту, сухий осад, таблеткові преси, готовий наркотик, зразки на пробу, хімічні компоненти наркотику, кіптява на стелі, стінах, засобах вентиляції, пристрій, записи в зошитах, блокнотах, література з хімічного синтезу, фармакології, фармацевтики, спеціальні ножі, записи з хімічними формулами, посуд, інші сліди;

2. *Сліди зберігання і переміщення наркотиків:* паперові упаковки, спеціально пошиті пояси і жилети, целофанові упаковки, пляшки з вином,

скляні контейнери, флакони з шампунем, металеві контейнери, зразки на пробу, тайники в транспортних засобах, внутрішньопорожнинне приховування (кур'єри, які коштають контейнери з наркотиками), схованки в одязі, взутті пасажирів, інші сліди

3. *Сліди споживання наркотиків:* сліди ін'єкцій, пусті ампули, великі рубці на тілі, пусті флакони, шприці, упаковки, медичні голки, інші сліди

4. *Сліди впливу наркотиків на організм людини:* зіниці очей розширені або звужені особа сонлива, обличчя червоного кольору, очі наливаються кров'ю, особа веде себе агресивно, інші сліди .

Типові способи незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів або їх аналогів

Типові способи незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів або їх аналогів є найбільш інформативним джерелом у криміналістичній

характеристиці. Незаконний обіг наркотиків за способом вчинення може вказувати на професійну спрямованість злочинця, його спеціалізацію. Способи незаконного обігу наркотиків різні, але всі злочини ретельно готуються і плануються, передбачають достатньо високий рівень професійного виконання з чітким розподілом ролей виконавців і належним технічним забезпеченням. Безпосередньо спосіб вчинення злочину залежить від базової спрямованості діяльності ОЗГ. Спосіб незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів або їх аналогів включає наступні елементи: спосіб підготовки до злочину, спосіб вчинення, спосіб збуту, спосіб приховування слідів злочину.

Аналіз слідчої та судової практики дозволяє виокремити наступні *способи незаконного обігу наркотиків:*

Спосіб 1. незаконне виготовлення наркотиків може здійснюватися за місцем проживання, на дачі, у гаражі, на вулиці у безлюдному місці тощо (кустарне виробництво), в хімічних лабораторіях.

Спосіб 2. незаконне зберігання наркотиків може здійснюється у житлі,

підсобних приміщеннях, на підприємствах, в організаціях, установах. у багатьох випадках вживаються заходи конспірації: з ампул стирають написи, пакунки і пакети ховають, наприклад, у ячейки камер зберігання багажу на вокзалах.

Спосіб 3. незаконне перевезення наркотиків може здійснюватися морським і залізничним транспортом, авто- та авіатранспортом. при перевезенні використовується маскування наркотиків відомі випадки перевезення наркотиків на тілі та у порожнинах тіла людини, у тому числі у шлунку.

Спосіб 4. незаконне пересилання наркотиків здійснюється у посилках, бандеролях, листах (поміщаються під марками на конвертах, просочують носові хустинки, папір, вату тощо).

Спосіб 5. незаконне придбання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів може бути як безоплатним, так і пов'язаним з оплатою способи придбання наркотиків можуть бути такі: скупка; незаконна сівба і обробка зазначених культур; отримання як дарунка; обмін; викрадення на переробних (фармацевтичних) підприємствах, у медичних закладах; отримання у рахунок погашення боргу або отримання у позичку; викрадення наркотичних лікарських препаратів у хворого або придбання останніх за підробленими рецептами тощо.

Спосіб 6. незаконний збут наркотиків пов'язаний зі способами придбання, які є вельми різноманітними, що зумовлено з ризиком збувача і покупця бути затриманими

правоохоронними органами, а тому вони постійно удосконалюються. можуть бути виділені відкриті способи збуту (передача наркотику і грошей) і замасковані (під виглядом передачі речей: газети, книжки, іграшки тощо). нерідко використовується

«безконтактний» спосіб, під час якого і гроші за «товар», і сам наркотик закладаються в обумовлені місця.

Типові способи приховування слідів

Зі способами вчинення злочину тісно пов'язані і *способи приховування. і його слідів.*

Вони поділяють на три групи:

Перша група – це дії, спрямовані на приховування, виконувати підготовки вчинення злочину (наприклад, розробка плану придбання "товару").

Друга група – це дії, спрямовані на приховування, що виконуються і в момент вчинення злочину (придбання або збут через посередників).

Третя група – дії, спрямовані на приховування, що виконуються після вчинення злочину (знищення слідів злочину).

Криміналістичні ознаки організованої злочинної діяльності у сфері наркобізнесу

Незаконний обіг наркотиків здійснюється у складі організованих груп, які мають корупційні зв'язки, злочинної організації, транснаціональної злочинної групи та організації. *Криміналістичні ознаки організованої злочинної діяльності у сфері наркобізнесу:*

- 1) група з трьох і більше осіб. В кожній групі є кілька ланок або рівней: виконавці, які безпосередньо вчинюють злочин; члени групи, які здійснюють організаційно-контрольні функції; керівний склад ОЗГ;
- 2) величезні фінансові ресурси;
- 3) високий ступінь організованості, в тому числі наявність керівника, диференціація функцій виконавців в організованій злочинній групі (організації);
- 4) жорстка дисципліна, дотримання конспірації, неухильне підпорядкування чітко регламентованим правилам ієрархічних відносин у середині організованої злочинної групи (організації);
- 5) наявність корупційних зв'язків із посадовцями органів державної влади, прокуратури, управлінь по боротьбі з незаконним обігом наркотиків МВС України, СБУ, комерційних банків, які використовуються лідерами організованої злочинної групи (організації) для забезпечення безпеки та ефективності легалізації кримінальних доходів, одержаних унаслідок наркобізнесу;

6) втягнення в організовану злочинну діяльність представників некримінального середовища: вчених-хіміків, фармацевтів, провізорів, інженерів, лікарів, викладачів, студентів та ін.;

7) наявність кримінальних зв'язків організаторів наркобізнесу з представниками злочинних груп, організацій інших видів кримінальної спеціалізації;

8) розгалужена мережа збуту наркотиків;

9) планування та підготовка до вчинення злочину; використання коштів, одержаних за збут наркотиків для організації протидії роботі правоохоронних органів;

10) здійснення розвідувальних заходів та контрзаходів, що перешкоджають упровадженню в організовані злочинні групи, злочинні організації негласних співробітників правоохоронних органів;

11) високий рівень латентності і конспіративності організованої злочинної діяльності;

12) наявність в організованій злочинній групі, злочинній організації потужної технічної, транспортної бази, нових інформаційних технологій, мобільного зв'язку;

13) наявність зв'язків із лідерами міжнародних злочинних утворень.

Організовані злочинні організації у сфері незаконного обігу наркотиків є стійкими ієрархічними об'єднаннями декількох осіб, члени якого або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної злочинної діяльності. До складу організованої злочинної організації у сфері незаконного обігу наркотиків входять:

1) організатори злочинного бізнесу: фінансисти, лідери кримінальних структур, банкіри, звільнені співробітники міліції, інші.

2) виробники наркотичної сировини, наркотичних засобів:

– легальні: фармацевтичні підприємства, аптеки

- нелегальні: підпільні лабораторії, особи, які вирощують снодійний мак чиканоплі

- 3) відправники наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів (члени організованої злочинної групи);

- 4) перевізники наркотиків (наркокур'єри), співробітники транспорту, пасажери, члени організованої злочинної групи, випадкові особи, інші;

- 5) одержувачі наркотиків – члени організованої злочинної групи;

- 6) збувальники – члени організованої злочинної групи: оптовики, роздрібні торговці, перекупщики.

У сфері незаконного обігу наркотиків необхідно виокремлювати організовані групи викрадачів наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів.

Членами ОЗГ викрадачів наркотиків чи наркотичної сировини є: співробітники аптек, аптечних складів, фармацевтичних підприємств, медичний персонал лікарень, медичних установ, наркомани.

Одним із елементів криміналістичної характеристики незаконного обігу наркотиків є дані про ознаки кустарного виробництва. До них слід відносити:

- нескладний технологічний процес одержання окремих видів наркотиків (ефедрин, первітин тощо);

- доступність вихідних компонентів;

- велика кількість об'єктів, де проводяться роботи з хімічними речовинами та їх реагентами, які використовуються для виготовлення наркотиків;

- компактність синтетичних наркотиків для перевезення або їх знищення у разі затримання підозрюваних;

- підвищений попит на наркотичні засоби серед населення конкретного регіону;

- конкуренція у сфері збуту наркотиків, серед яких

споживачі використовують більш дешеві, швидкодіючі;

– наявність у регіоні осіб, які володіють спеціальними знаннями і навичками у сфері хімічного синтезу і криміналізували свої професійні здібності;

– наявність морських, річних, залізничних станцій, аеропортів, через які транспортні засоби прямують із місць, відомих як сировинні джерела наркотиків.

Організовані групи виробників наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів утворюють *підпільні лабораторії з метою виготовлення зазначених наркотиків*. Одним із елементів криміналістичної характеристики незаконного обігу наркотиків є дані про ознаки наявності підпільної лабораторії по виготовленню наркотиків. Такими є:

- специфічний запах (ацетон, аміак, хлороформ, бензин тощо), наявність реагентів, розчину, обладнання;
- відносна дешевизна наркотиків у конкретній місцевості порівняно з їх вартістю в інших регіонах;
- постійно діюче вентиляційне обладнання, особливо у холодну пору року споживання великої кількості води, газу, електроенергії споживачами;
- одержання адресатами великої кількості посилок, як об'ємних, так і стандартних: бібліотечні замовлення на фармацевтичну і наукову інформацію, книги, журнали з тематики виробництва наркотиків;
- замовлення і доставка великої кількості хімічних компонентів, реактивів, розчину, лабораторного обладнання, агрегатів для виготовлення таблеток, ампул;
- використання комп'ютерної інформації з питань виробництва наркотиків та інші ознаки;

Працівники медичних, фармацевтичних установ збувають наркотиків використовують *наркотичні засоби, психотропні речовини, прекурсори та їх аналоги із використанням різних документів*. Зокрема шляхом:

- виписування рецептів на вигаданих хворих або на осіб, яким не приписано медичне споживання наркотичних ліків;
- фіктивного списування наркотиків на проведення наукових досліджень чи лікування онкологічних хворих чи лікування іншої категорії хворих підроблення

документів на знищення медикаментів, що містять в собі наркотики, із закінченням терміну зберігання

- невідповідності змісту печатки і штампу медичної установи на документах
- відсутності на рецептах щодо надання ліків, що містять в собі наркотики, підпису головного лікаря
- виписування двох і більше наркотиковмісних ліків на одному рецепті
- виписування рецепта на надання наркотиковмісних ліків не на спеціальному бланку
- виписування рецепта особою, прізвище якої неможливо прочитати, а підписі прізвище виконані різними почерками тощо.

Процесуальні та тактичні особливості огляду місця події.

Відповідно до вимог ч.3 ст. 214 КПК огляд місця події проводиться у невідкладних випадках до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, тобто до початку досудового розслідування. У ч.1 ст.237 КПК зазначено, що слідчий, прокурор проводять огляд місцевості, приміщення, речей та документів з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення злочину. Підставами огляду місця події можуть бути:

- 1) затримання особи з поличним;
- 2) заява громадянина про незаконний обіг наркотиків; повідомлення керівників медичних, фармацевтичних установ, підприємств, організацій про викрадання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх

аналогів та прекурсорів;

3) рапорт оперативного працівника кримінальної поліції про виявлення факту незаконного обігу наркотиків;

4) рапорт поліцейського патрульної поліції про затримання особи з поличним
Огляд місця події є першочерговою, невідкладною слідчою дією, яка являє собою

безпосереднє сприйняття слідчим, прокурором об'єктів з метою виявлення слідів злочинів, з'ясування обстановки події та інших обставин, які мають значення для розкриття та розслідування. У зв'язку з цим основними завданнями огляду є встановлення факту події злочину виявлення слідів і доказів, пов'язаних з подією незаконного обігу наркотиків. Огляд місця події є важливою слідчою дією, від успішності і оперативності проведення якої залежить розкриття злочину та ефективність розслідування.

Під час огляду місця події слідчий, прокурор можуть отримати дані :

1. Про особу злочинця:

а) кількість осіб, які вчинили злочин;

б) приблизний вік злочинців: дорослі чи неповнолітні; в) їх фізичні дані- зріст,

фізична сила тощо;

г) стан здоров'я, зокрема наявність поранення,

хвороби, фізичні вади; д) наявність певних злочинних навичок;

є) професія злочинця;

ж) дані, які характеризують особливості психіки осіб, які вчинили злочин: жорстокість, боягузтво, обережність;

з) дані, що свідчать про підготовку до злочину: ознайомлення з режимом роботи в медичній, фармацевтичній установі, наявністю охорони, вивчення шляхів підходу і відходу з місця злочину тощо;

й) мотиви й цілі злочину.

2.Предмет злочинного посягання:

- а) наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналогів та прекурсори;б) психічні і фізичні особливості споживача;
- в) особливості наркотиків – їх індивідуальні ознаки.

3. Спосіб злочину:

- а) дії злочинця, пов'язані з підготовкою до незаконного обігу наркотиків;
- б) дії злочинця пов'язані з незаконним збутом, перевезенням, виробництвом,зберіганням наркотиків;
- в) дії злочинця, спрямовані на приховування слідів незаконного обігу наркотиків, організованої злочинної діяльності, підпільного виробництва наркотиків тощо;
- д) наслідки незаконного обігу наркотиків;
- ж) наявність причинного зв'язку між незаконним обігом наркотиків й наслідками.

4.Обстановку вчинення злочину:

- а) час і місце вчинення злочину;
- б) обставини,що сприяли незаконному обігу наркотиків.

Місцем події у провадженнях про незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів або їх аналогів може бути:

- а) приміщення аптеки, лікарні, фармацевтичного підприємства, складу (у справах про привласнення, викрадення, вимагання наркотиків, обладнання);
- б) квартира, кімната, сарай, гараж, горище, підвал та інші приміщення (у справах про незаконне виготовлення, переробку, зберігання, збут наркотиків, про організацію або утримання місць для незаконного вживання чи схиляння до вживання, виробництва чи виготовлення наркотиків) ;
- с) автотранспортні засоби, купе, вагони, багажне відділення залізничного транспорту, відділення зв'язку тощо (у справах про незаконне

перевезення і пересилання наркотичних засобів) ;

d) ділянки місцевості: поля, присадибні ділянки, лісові галявини, берег річки, каналу тощо (у справах про посів або вирощування снодійного маку чи коноплі).

Слідчий, прокурор під час огляду місця події повинен встановити наступні

обставини:

- чи був факт незаконних дій з наркотичними засобами;
- де, коли і за яких обставин вчинено злочин, пов'язаний з наркотиками;
- ким вчинено злочин, чи притягалась раніше ця особа до кримінальної(адміністративної) відповідальності за аналогічні діяння;
- наявність обтяжуючих вину обставин;
- злочин вчинено однією особою чи групою осіб і яка роль кожного (хто займався вирощуванням, збутом, заготовкою і т.п.);
- хто організатор злочину;
- яка кількість наркотичних засобів вилучена і до якого виду наркотиків вони належать;
- яким способом виготовлено наркотичні засоби і яке обладнання при цьому використовувалось;
- що слугувало сировиною для виготовлення наркотичних засобів, звідки його постачали;
- чи залучалися неповнолітні і дорослі особи до немедичного вживання наркотиків;
- характер та розмір матеріальної шкоди;
- які обставини сприяли вчиненню цього злочину.

Криміналістичні рекомендації щодо перевірки первинної інформації про незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів або їх аналогів

Рекомендація 1. Слідчий, прокурор зобов'язаний залучити спеціалістів: хіміка- органіка, провізора-аналітика, фармацевта, агронома, хіміка-

технолога, техника- криміналіста, кінолога для участі в огляді місця події залежно від виду злочину.

Рекомендація 2. Слідчий, прокурор за участю спеціалістів зобов'язаний здійснити огляд приміщення, транспортного засобу, предметів, пристроїв, обладнання, слідів викрадення, слідів споживання наркотиків, ділянок із незаконним посівом або вирощуванням снодійного маку чи коноплі

Рекомендація 3. Слідчий, прокурор за участю спеціалістів зобов'язаний здійснити огляд сировини, речовини, лікарських препаратів.

Рекомендація 4. Слідчий, прокурор за участю спеціалістів зобов'язаний здійснити зважування вилученої сировини провізором у присутності затриманого, понятих.

Рекомендація 5. Слідчий, прокурор дає доручення спеціалісту провести експрес- дослідження вилученої сировини у затриманого з використанням «Політесту-2».

Рекомендація 6. Слідчий, прокурор зобов'язаний надати доручення оперативним органам про проведення оперативно-розшукових заходів для виявлення всіх членів організованої злочинної групи, що займалася незаконним обігом наркотиків, їх затримання.

Рекомендація 7. Слідчий, прокурор зобов'язаний витребувати документи (рецепти) в лікувальній, фармацевтичній установі, де мала місце крадіжка наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів.

Рекомендація 8. Слідчий, прокурор зобов'язує керівника лікувальної, фармацевтичної установи призначити інвентаризацію в ситуації викрадення наркотиків.

Рекомендація 9. Слідчий, прокурор зобов'язаний опитати затриманого.

Рекомендація 10. Слідчий, прокурор зобов'язаний опитати очевидців .

Рекомендація 11. Слідчий, прокурор зобов'язаний дати оцінку зібраним матеріалам та висновку спеціаліста та прийняти рішення про

розслідування провадження.

Особливості огляду місця викрадення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів.

В ситуації, коли кримінальне провадження розпочато у зв'язку із повідомленням керівника установи про викрадення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів з приміщення аптеки (хімічного, фармацевтичного підприємства, медичної установи), то слідчий, прокурор під час огляду місця події виконує наступні завдання огляду:

- вивчає матеріальну обстановку, способи проникнення до приміщення аптеки;
  - з'ясовує характеру, спосіб зламу місця сховища (сейфу, металевого контейнеру) наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів;
  - встановлює вид викрадених наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів;
  - виявляє матеріальні сліди, засоби зламу і забезпечує їх захист від руйнування, псування, затоптування;
  - виявляє ознаки, які характеризують злочинця: стать, вік, фізичні дані, фізичні вади, звички, психічні відхилення тощо та ознаки, що вказують на ймовірну кількість злочинців;
- аналізує вихідну інформацію та висуває версії.

Слідчий, прокурор в ході огляду місця події повинен вирішити

наступні питання:

- 1) Чи мало місце викрадення наркотиків?
- 2) Хто скоїв викрадення наркотиків?
- 3) Який спосіб викрадення ?

наркотику

- 4) Чи носило викрадення системний характер?
- 5) Коли і звідки було вчинене викрадення наркотиків?
- 6) Який наркотичний засіб було викрадено?
- 7) Яка кількість викраденого наркотику?
- 8) Де зберігалися наркотичні засоби?
- 9) Яка мета викрадення наркотиків: збут чи споживання?
- 10) Чи мала місце попередня змова із скупником?
- 11) За якими каналами збувалися викрадені наркотики?
- 12) Яким майном володіє викрадач наркотиків?
- 13) Які обставини сприяли викраденню наркотик

-
Тактика огляду ділянок з посівами наркотичних або психотроповмісних культур

Тактика огляду ділянок з посівами наркотичних або психотроповмісних культур має низку особливостей. Ця слідча дія вимагає ретельної підготовки. Слідчий, прокурор повинен :

- 1) запросити кваліфікованого спеціаліста-агронома і пояснити йому мету огляду і завдання, що стоять перед ним;
- 2) визначити послідовність дій інших спеціалістів, які беруть участь в огляді;
- 3) здійснити інструктаж понятих (складність цього заходу обумовлена тим, що незаконні посіви наркотичних або психотроповмісних культур часто розташовані у віддалених, важкодоступних місцях).

Слідчий, прокурор проводять загальний огляд місцевості і визначають межі огляду та способи послідовного вивчення обставин на місці події. З урахуванням слідчої ситуації, слідчий, прокурор обирають методи огляду: суцільний чи вибірковий, концентричний (від периферії до центру) чи ексцентричний (від центру до периферії), лінійний (фронтальний). За участю спеціалістів необхідно відібрати зразки наркотичних або психотроповмісних рослин, які упакувати відповідно до вимог загальних криміналістичних рекомендацій.

Тактичні правила огляду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів

Слідчий, прокурор за участю техніка-криміналіста або хіміка-органіка, провізора-аналітика, хіміка-технолога, фармацевта, біолога в присутності понятих здійснює огляд наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів. Під час огляду слідчому, прокурору та спеціалістам доцільно:

1. вивчити назву наркотичних та психотропних лікарських препаратів, підприємства виготовлювача і термін їх зберігання.
2. оглянути заводську упаковку наркотичних та психотропних лікарських препаратів і визнати її речовим доказом;
3. зважити на точних вагах (аптечних) наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги та прекурсори,
4. упакувати кожен вид наркотичного засобу або психотропної речовини у паперовий пакунок або поліетиленові мішки за криміналістичними правилами упакування речових доказів.

Слідчий прокурор за участю спеціалістів під час огляду *транспортного засобу, в якому було здійснено, зберігання, перевезення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів* здійснює пошук:

- слідів, що свідчать про зберігання, перевезення наркотиків;
- слідів, які свідчать про наявність схованки наркотиків у транспортному засобі;
- записних книжок, документів на ввезений багажу тощо;
- грошових коштів;
- упаковок наркотичних та психотропних лікарських препаратів заводського виготовлення тощо.

Особливим видом слідчого огляду є *освідування особи наркокур'єра*, яка перевозила наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів провадиться за загальними правилами (ст. 241 КПК). Слідчий,

прокурор проводить освідування наркокур'єра за участю лікаря, який проводить повне обстеження всього тіла наркокур'єра. Виявлені лікарем особливі прикмети, мікрооб'єкти і сліди ін'єкцій (внутрішньовенних або внутрішньо-м'язкових), які залишилися на тілі зазначаються у протоколі освідування. В ситуації, коли є інформація, що наркотичні засоби побували в руках у затриманого, то лікарю необхідно зробити змиви ватним тампоном, змоченим у спирті. Після того, як вони будуть висушені, слідчий, прокурор ці змиви упаковує з дотриманням криміналістичних рекомендацій в конверти, пакети. Слідчий, прокурор доручає лікарю вилучити піднігтевий вміст у наркокур'єра з метою виявлення наркотичних засобів та їх слідів.

На підставі постанови слідчого, прокурора вилучені підчас огляду місця події наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги та прекурсори, предмети, документи, речі визнаються речовими доказами. Вони можуть стати об'єктами експертного дослідження.

Призначення експертизи

Слідчий, з урахуванням конкретної ситуації, призначає такі експертизи:

біологічних об'єктів, фармацевтична, дактилоскопічна, фармакологічна, почеркознавча, техніко-криміналістична документів, агротехнічна, хімічна, фонографічна, психіатрична експертиза, хіміко-технологічна, судово-медична експертиза, ґрунтознавча, хіміко-фармацевтична, наркологічна, товарознавча, технологічна, експертиза наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, інші експертизи